

Słowo wstępne

Kolejny, dziewiąty tom periodyku naukowego „Wieki Stare i Nowe” wydawanego przez Instytut Historii Uniwersytetu Śląskiego zawiera teksty dotyczące problematyki z różnych okresów historycznych.

Publikację otwiera artykuł Wioletty Zawitkowskiej ukazujący — na przykładzie uruchomionego pod patronatem UNESCO procesu digitalizacji materiałów pergaminowych, przechowywanych w Oddziale Rękopisów Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie — możliwości, jakie historykowi badającemu różne epoki stwarza archiwizacja cyfrowa dokumentów.

Okresu nowożytnego, a konkretnie wieków XVII i XVIII, dotyczą trzy opracowania. Aleksandra Skrzypietz charakteryzuje kontakty królewicza Jakuba Sobieskiego m.in. z dworami książąt Rzeszy, z dworem cesarskim i sztokholmskim (kreowany przez rodziców na następcę tronu polskiego Jakub szukał dla siebie poparcia za granicą, jednak wbrew nadziejom rodu Sobieskich w decydującym momencie żadne wsparcie nie nadeszło). Dariusz Rolnik na przykładzie Andrzeja Zamoyskiego (1717—1792) kreśli wizerunek magnata, który nieco odbiega od dominującego w pamiętnikach negatywnego obrazu polskiego możnowładcy. Z kolei Jacek Kaniewski charakteryzuje — w kontekście XVIII-wiecznych prób naprawy polskiego pieniądza — projekt monetarny Józefa Kostki Rostkowskiego z 1760 roku, będący postępową reakcją na program reform króla Augusta III.

Artykuł Jakuba Grudniewskiego dotyczy kontrowersyjnej w oczach historyków śląskich postaci Georga Koppa, biskupa wrocławskiego z lat 1887—1914, który z jednej strony położył wiele zasług dla Kościoła katolickiego na Śląsku, a z drugiej — był niechętny obecności języka polskiego w życiu publicznym (prawdopodobnie w imię jedności Kościoła) i zwalczał polski ruch narodowy. W wiek XX wprowadza Czytelnika artykuł lwowskiej historyczki, pracownicy naukowej Centrum Badań Stosunków Polsko-Ukraińskich Instytutu Ukrainoznawstwa im. I. Krypiakiewicza Narodowej Akademii Nauk

Ukrainy — Oksany Rudy. Autorka przedstawia w nim stereotypy obecne w postrzeganiu przez polskich historyków końca XIX i pierwszego 30-lecia XX wieku Ukraińców i stosunków polsko-ukraińskich. Oleg Pich, pracownik tej samej instytucji, co wspomniana wcześniej autorka, pisze o warszawskim okresie (1929—1939) działalności dydaktycznej i naukowej zapomnianego w Polsce ukraińskiego historyka, geografa i pedagoga Mirona Kordubi. Historii powszechnej dotyczy również tekst Elżbiety Wronki, w którym autorka przybliży działalność grupy amerykańskich lobbystów skupionych w Radzie ds. Stosunków Międzynarodowych i próbuje określić jej realny wpływ na politykę zagraniczną Stanów Zjednoczonych Ameryki w latach 1921—1941.

Kolejne artykuły dotyczą historii regionalnej XX wieku. I tak, Łukasz Gądzik omawia kwestię funkcjonowania lecznictwa szpitalnego (zamkniętego) w Katowicach w okresie międzywojennym. Z kolei Piotr Rygus w artykule o górnośląskich drapaczach chmur w okresie międzywojennym przeprowadza ciekawą analizę uwarunkowań i procesu realizacji budownictwa wysokościowego na Górnym Śląsku (w tym w Katowicach), także jako elementu propagandowego. Problematyki śląskiej dotyczy również tekst Marka Margielewicza, który charakteryzuje powstawanie i funkcjonowanie jednostek Obrony Narodowej w województwie śląskim w latach 1937—1939.

Problematykę ogólnopolską podejmują Karol Matyjasik, omawiający stanowisko prasy krakowskiej wobec postanowień konferencji monachijskiej z 1938 roku, oraz Sylwia Wysińska, która na podstawie akt procesowych, dotychczas w niewielkim stopniu wykorzystywanych przez historyków pod tym kątem, analizuje stosunek więźniów obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu do komendanta Rudolfa Hössa.

W dziale tekstów źródłowych zamieszczono relację lekarki Urszuli Wendy z tragicznych wydarzeń w kopalni „Wujek”, do jakich doszło 16 grudnia 1981 roku. Należy nadmienić, że wspomnienia lekarzy niosących w tych dniach pomoc poszkodowanym w „Wujku” są niezwykle rzadkością.

W części recenzji zamieszczono omówienie artykułów opublikowanych w dwóch pracach zbiorowych: *Z dziejów Zagórza* oraz *Regionalizm w szkolnej edukacji. Pogranicze śląsko-małopolskie (Górny Śląsk, Zagłębie Dąbrowskie, ziemia olkusa)*, wydanych w Sosnowcu w 2008 roku. Na przykładzie recenzowanych tekstów Anna Glimos-Nadgórska wskazuje, co można, a czego nie można uznawać za pracę naukową.

Autorami zamieszczonych w niniejszej publikacji tekstów są historycy z różnych współpracujących z sobą ośrodków naukowych, polskich i zagranicznych, specjalizujący się w prezentowanych w tomie zagadnieniach.

Sylwester Fertacz
Maria W. Wanatowicz